

KÁNTÁS BALÁZS

BÉLYEGVARÁZSLAT – KOROKON ÁT I.

**LÉGRÁDY SÁNDOR ÁLTAL
TERVEZETT, KIADOTT MAGYAR
POSTABÉLYEKEK, 1932–1945
FILATÉLIAI FORRÁSKÖZLÉS**

BÉLYEGVARÁZSLAT – KOROKON ÁT

I.

LÉGRÁDY SÁNDOR ÁLTAL TERVEZETT,
KIADOTT MAGYAR POSTABÉLYEGEK,
1932–1945
FILATÉLIAI FORRÁSKÖZLÉS

Az elektronikus szakkönyv szerzője:

Dr. Kántás Balázs PhD

muzeológus, Magyar Nemzeti Bélyegmúzeum

tudományos tanácsadó, Magyarhoni Zsidó

Imaegylet Judaisztika-történeti Kutatócsoport

ORCID-azonosító: 0000-0003-0927-772X

Lektorálta:

Prof. dr. Borsi-Kálmán Béla DSc

nyugalmazott egyetemi tanár, ELTE BTK

ISBN 978-615-6250-81-0

Felelős kiadó: Dr. Zsávolya Zoltán PhD

HORTHY-KORSZAK TÖRTÉNETÉNEK
KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
BUDAPEST, 2023

**Légrády Sándor (1906–1987),
a 20. század legjelentősebb magyar
bélyegtervező grafikusának vázlatos
pályarajza**

Légrády Sándor (1906–1987) kétségtelenül a 20. század egyik legkiemelkedőbb, de legalábbis legismertebb és legtermékenyebb bélyegtervező grafikusa volt, akinek művészi életpályája során az a tehetség és szerencse adatott meg, hogy egymást váltó, és egymással szöges ellentétben álló politikai rendszerek közepette is szinte zavartalanul alkotgatott. Pályáját ugyanis még életkora és születési ideje okán a Horthy-korszakban kezdte, majd 1945 után, a kialakuló kormányzat, a totalitárius kommunista állam fennállása alatt, a Rákosi-rendszerben is tovább dolgozhatott (bár egy rövid időt börtönben is töltött), majd az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését és megtorlását követő, valamivel emberségesebb, konszolidált szocializmus keretei között, a Kádár-korszakban is folytathatta képzőművészeti alkotómunkáját. Első bélyegterve 1932-ben jelent

meg magyar postai bélyegen, az utolsó pedig 1980-ban. Mivel bélyegtervező grafikus munkája mellett festőművész is volt, illetve iparművészeti munkákat is vállalt, valamint külföldi megbízásokra is tervezett bélyegeket, teljes munkásságát feltárni hatalmas, ha nem is lehetetlen szakmai feladat. Itt és most azonban jobban tesszük, ha elsősorban 1932 és 1980 között tervezett, postai forgalomba került, sok ember által ismert, használt és kedvelt postabélyegekre koncentrálunk. A jelen rövid bevezető esszé, majd az utána következő filatéliai forrásközlés/katalógusvázlat célja, hogy lehetőleg a teljesség igényével közreadja a Légrády Sándor által tervezett, majd végül valóban postai forgalomba került magyar bélyegeket, a művész bélyegtervezői pályáját három, elsősorban politikatörténeti cezúrák, rendszerváltások mentén értelmezhető szakaszra osztva: az 1932 és 1945 közötti, az 1945 és 1956 közötti, valamint az 1956 és 1980 közötti periódusokra.

Ami Légrády Sándor életrajzát illeti, bár a művésznak hosszú és mozgalmas élete volt, jelen munka szerzője a tévedés jogát fenntartva úgy tapasztalja, viszonylag kevés forrás érhető el róla, és aránylag kis mennyiségű szakirodalom is született a

jeles bélyegtervező grafikus életéről és munkásságáról. A nagyon közeli múltból talán a legalaposabb és legszakszerűbb összefoglaló írás Legát Tibor kiváló kulturális újságíró munkáját dicséri, aki *Légrády Sándor munkássága és a történelem – „Átitatva magyar levegővel”* című összefoglaló esszéjét 2020-ban adta közre a Magyar Narancs kulturális folyóirat hasábjain,¹ és amely jelen szerény, egy további, nagyobb ívű kutatást előkészíteni szándékozó esszé és forrásközlő munka szerzője számára is fontos tájékozási pontot jelent...

Légrády Sándor tehát a rendelkezésre álló adatok szerint 1906. szeptember 13-án született, viszonylag szegény, kisiparos családban. A művész édesapja cipész volt, majd 1914-ben besorozták katonának, orosz hadifogságba esett, az ekkor nyolc éves gyermek pedig munkára kényszerült: vizet hordott a katonai gyakorlótérre, ezzel keresett családja számára némi pénzt. Rajztehetsége állítólag

¹ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem – „Átitatva magyar levegővel”*, Magyar Narancs, 2020. augusztus 23.

<https://magyarnarancs.hu/tudomany/atitativa-magyar-levegovel-131679>, letöltés ideje: 2023. szeptember 19.

már ekkor feltűnt a környezetének, munka után ugyanis a katonákat rajzolta le.²

Nem sokkal ez után figyelt fel az ifjú tehetségére Istók János, a korszak elismert szobrászművésze, és a tanítványává fogadta. Az ifjú képzőművész-jelölt már 11 évesen szerepelhetett egy első világháború tematikájú grafikai kiállításon, végül pedig inasként kapott munkát Walter Gida üvegfestő műhelyében. Ez után gróf Teleki Pál, a korszak befolyásos arisztokrata politikusa, a későbbi többszörös miniszterelnök karolta fel, és fizette az ifjú tehetség tanulmányait.

Légrády Sándor 1921-ben, a Horthy-rendszer első éveiben kezdte meg tanulmányait a Magyar Királyi Iparművészeti Iskolában, ahol ötvösművészetet tanult, majd tanulmányait a Székesfővárosi Iparrajziskola díszítőfestő szakán folytatta. Ekkor készítette e a Mágus címet viselő üvegfestményét, elnyerte vele egy rangos spanyol művészeti pályázat díját, majd 1926-ban, mindössze

² Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „Átítatva magyar levegővel”.

húszévesen felkérést kapott a Gellért-hegyi sziklakápolna üvegablakainak tervezésére is.³

A fiatal képzőművész tehetségét hamar egyöntetűen elismerték, pályája pedig egyre inkább felfelé ívelt. 1929-ben, miként Legát Tibor felhívja rá a figyelmet, talán éppen az ekkor kitörő nagy gazdasági világválság hatására fordult egy látszólag biztos megélhetést nyújtó iparművészeti/alkalmazott művészeti szakmai tevékenység, a bélyegtervezés felé, innentől kezdve pedig a szakmai siker bizonyos volt a számára csak úgy, mint a tisztas megélhetést. Állást kapott az Állami Nyomdában, ahol a bélyegeket, bankjegyeket és egyéb állami monopólium alá tartozó értékpapírokat tervezték és állították elő – és amelyet egyébként a súlyos fegyverkezési korlátozások alatt álló haderő is előszeretettel alkalmazott saját fedőszerveként... Hogy része volt-e az 1925-ös frankhamisítási botrányban nem tudjuk, ám mivel az egy államilag támogatott titkos katonai művelet volt, és az Állami Nyomdához is

³ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „Átítatva magyar levegővel”.

kötődött valamennyire, Légrády Sándor talán bennfentes lehetett az ügyben.

A postai bélyeg csupán nem csak értékpapír, hanem értelemszerűen népművelő és propagandaeszköz is volt az autoriter konzervatív kormányzat szemében, ezért mindenképpen szükségesek voltak a posta és az állam számára megfelelő tehetséggel bíró bélyegtervező grafikusok. Miként Legát Tibor összegzi a művész bélyegtervezői pályakezdését:

„[Légrády] első megvalósult bélyegterve, az 1932-es Szent Erzsébet az első mélynyomású technikával készült magyar bélyeg volt. Ugyanabban az évben elkészíthette a híres magyarokat megörökítő Arcképek c. sorozat 14 címletét is; e kisméretű bélyegek a hétköznapi, postaforgalmi célokat szolgálták, a tervező érdeme volt, hogy a pár négyzetcentis méret ellenére is élethű, már-már fényképszerű portrékat sikerült rajzolnia, ilyet korábban senki nem tudott a hazai bélyegtervezők közül. Azonban Légrády jellegzetes, tiszta szerkezetű, harmonikus stílusa, amit a harmincas évek végén „átszellemültnek”, „költői szépségűnek” mondtak, először az 1936-os Repülő légiposta-sorozatán jelent meg. Itt alkalmazta elsőként a már-már védjegyévé vált dupla motívumot is, ez azt jelenti, hogy a kép fő alakjának

háttérben valamilyen, a témával kapcsolatos jelenet látható. A Repülő 10, 20 és 36 filléres címletén például a repülőgéppel ellentétes mozgású postakocsi. A futurista stílusjegyeket használó, dinamikus sorozathoz fűződik a magyar bélyegek első nemzetközi sikere is: a sorozat aranydiplomát kapott a floridai Tampában megrendezett nemzetközi bélyeg- és érme kiállításon.”⁴

Légrády Sándornak egyébként nemzetközi sikerei mellett nem kellett jelentős politikai alkukat kötnie, hogy a Horthy-rendszer autoriter konzervatív kormányzatának szolgálatába álljon, ugyanis neveltetését tekintve katolikus, nemzeti konzervatív érzésű ember volt, aki példának okáért nagyon hamar a cserkészmozgalom elkötelezettje lett – emblematikus bélyegtervei ebből a témából is ismertek, és az ország főcserkészéhez, gróf Teleki Pál miniszterelnökhöz is régi baráti kapcsolat fűzte.

Légrády Sándor tervezte többek között az 1938-as Eucharisztikus Világtalálkozó és Szent István Emlékév arculatát, e hitéleti és nemzetpolitikai események kapcsán pedig egy

⁴ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „Átítatva magyar levegővel”.

korabeli újságcikk a következőket írta a grafikus munkásságáról:

„fő sajátossága az egyéni kifejezési mód, a mozgás és plasztikusság illúziójának keltésével, átítatva magyar levegővel”.

Ennél nagyobb dicséret a trianoni traumát elszenvedett, erős sérelmi politikát folytató, revizionista politikával átítatott, erősen jobboldali politikai szellemben élő korabeli Magyarországon aligha érhetett egy művészt.⁵ A művész tehát a propaganda szolgálatában állott, politikai célokat is teljesített bélyegterveivel, miként az egyébként az alkalmazott művészet és állami megrendelések esetében igen sokszor szükséges rossz, ám tette ezt olyan színvonalon, hogy alkotásai a vállalt politikai mondanivaló mellett vagy ellenére maradandó értékű művek.

Legát Tibor esszéjében idézi a Magyar Iparművészet című folyóirat egy 1938-as, méltató cikkét is a művész munkásságáról:

⁵ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „*Átítatva magyar levegővel*”.

„Archaizáló ihletettséggel meg tudja válogatni, mire adjon hangsúlyt. (...) Nem utánoz sem múltat, sem másokat. Az ő szavát a fiatalság szavának kell elfogadnunk, amely az alkalmazott grafikánál, a népszerűsége törekvő mindenki bélyegénél, külön propagandaértékkel bír.”⁶

Utólag úgy látszik, Légrády Sándor egyébként olyan mélyen nem törődött a politikával, aktuálpolitikai vitákba nem folyt bele, és bár konzervatív, vallásos és nemzeti érzelmű művész volt, akinek a trianon trauma ugyanúgy fájt, mint sok kortársának, elsősorban alkotó embernek, iparművésznek tartotta magát, aki szép bélyegeket akart és tudott is tervezni. Miként Legát Tibor is felhívja rá igen találóan a figyelmet:

„Légrády tudta, hogy a bélyeggel másként kell bánni, mint a szokásos grafikákkal: az nem tűr sok szöveget, apró részletet, ahogy ő mondta: „három figura inkább jelzi a tömeget, mint 20–25 gerslivé parányított ember”. Ceruzával, tussal és temperával készítette bélyegterveit, az eredetihez mérten három-négyszeres nagyításban. Szinte kizárólag felkérésre, pályázatokra dolgozott, „öncélú” alkotómunkára

⁶ Legát Tibor: Légrády Sándor munkássága és a történelem – „Átítatva magyar levegővel”.

talán nem is maradt volna ideje, annyi feladatot kapott. A csúcsra az 1940-es évek elején jutott: infulát (püspöki süveget) tervezhetett a pápának, és bélyeget Horthy kormányzóságának 20. évfordulójára.”⁷

Az, hogy egy magyar katolikus művész magának a pápának tervezhetett fejfedőt, a korszakban az egyik legnagyobb lehetséges egyházi megtiszteltetés volt – feltehetőleg ma is. Ez is mutatja, a két világháború közötti korszakban Légrády Sándort mekkora szakmai tisztelet övezte. 1941. november 4-én bélyegtervezői munkásságáért Horthy Miklós kormányzótól Nemzetvédelmi Kereszt kitüntetést kapott, amely egyébként rangos állami kitüntetésnek számított a korszakban.⁸

A *Magyar Katolikus Lexikon* szerint Légrády a Miniszterelnökségen, majd 1942-től a Nemzetvédelmi és Propagandaminisztériumban kapott államtitkári megbízatást, vagy legalábbis címet, és jelen esszé szerzője más forrásokban is találkozott ezzel az életrajzi elemmel, amint

⁷ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „Átítatva magyar levegővel”.

⁸ <http://lexikon.katolikus.hu/L/L%C3%A9gr%C3%A1dy.html>,
letöltés ideje: 2023. szeptember 18.

azonban Legát Tibor felhívja rá a figyelmet, Légrády Sándor e tisztségének nem igazán találni nyomát az elérhető forrásokban.⁹ Jelen esszé történész, pályája során levéltárosként, könyvtárosként és muzeológusként is dolgozó szerzője ugyancsak kiemelné, hogy maga sem talált kutatásai során erre utaló forrást, többek között a Horthy-korszak kormányüléseinek jegyzőkönyveiben, az online forráskiadványként is elérhető, digitalizált iratokat tartalmazó (polgári kori) Minisztertanácsi jegyzőkönyvekben sem található ilyen adat, pedig a korszak centralizált államberendezkedésére jellemzően ilyen magas cím-adományozásról/tisztségbe való kinevezésről nem másutt, mint a kormányüléseken döntöttek az illetékes miniszter javaslatára, a mindenkori miniszterelnök javaslatára.¹⁰ Az tehát, hogy Légrády Sándor 1945-ig bezárólag az Állami Nyomda munkatársa, és feltehetőleg magas beosztású tisztviselője volt, kétséget kizáróan elmondható

⁹ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem – „Átítatva magyar levegővel”*.

¹⁰ Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944

<https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944>

Letöltés ideje: 2023. szeptember 17.

történelmi tény, arra azonban a közkézen forgó információk ellenére nincs bizonyíték, forrás, levéltári vagy egyéb adat, hogy államtitkári pozíciót is viselt volna, vagy akár csak alacsonyabb tényleges beosztásban, de címzetes államtitkári címet adományoztak volna a számára.

Miként azt Legát Tibor, a művész életrajzának alapos, ám lényegre törő összegzője kiemeli, Légrády Sándor szerencsésen élte túl a második világháborút – többek között jó egyházi kapcsolatainak köszönhetően ő őrizte a Mátyás-templom értékes ereklyéit a saját magánlakásán, amelyek így túléltek a háborús pusztítást –, és a Horthy-rendszerben betöltött szerepe, egyértelmű politikai beágyazottsága ellenére sem érték a világháború után szovjet támogatással berendezkedő kommunista kormányzat részéről súlyos retorziók:

„Légrády volt az 1945-ös május elsejei felvonulás egyik díszlettervezője, és ő tervezte a háború utáni első bélyeget, egy Bajcsy-Zsilinszky Endrét ábrázoló emlékkibocsátást. Nem sokkal később mégis a Népbíróságon kellett magyarázkodnia hazafias tartalmú plakátjai miatt, de mivel antiszemita tartalmat nem állított elő, sikerült tisztáznia

magát. (Bár az is lehet, hogy szaktudása miatt egyszerűen ejtették a vádakat.) Nyomdai állását megtarthatta, 1948-tól pedig már sorra kapta az állami megrendeléseket, nyerte a meghívások pályázatokat, Rákosi hatalomra kerülése után ugyanannyi munkája lett, mint Horthy alatt.”¹¹

Bár népbíróági eljárás alá vonták, és néhány hónapot fogságban is töltött, mivel az antiszemitizmustól mindig tartózkodott, valószínűleg magánemberként sem vallott intoleráns nacionalista elveket, és maguk a művei sosem jelenítettek meg intoleráns vagy erőszakos tartalmakat, ezért végül felmentették az ellene felhozott vádak alól...

A művész pragmatikusan állt a politikához, és mint fentebb említettük, feltehetőleg soha nem akart ártani senkinek, leginkább esztétikailag értékes vizuális tartalmakat akart létrehozni, amelyek másoknak örömet okoznak, amelyek másokat elgondolkodtatnak, és lényegében mindegy volt a számára, ezt milyen elvek mentén szerveződő politikai rendszerben teheti meg.

¹¹ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „Átitatva magyar levegővel”.

Talán valóban kiemelkedő, egyedülálló grafikus tehetsége is közrejátszott abban, hogy a kommunista politikai rendszer hatóságai előtt is exkuzálni tudta magát, és talán ezt a tehetséget ismerték fel a berendezkedő új, szocialista kormányzat politikusai is, és az volt a szándékuk, hogy saját propaganda- és emlékezetpolitikai céljaik szolgálatába állítsák – hiszen a bélyeg olyan államilag kibocsátott értékpapír, amely egészen a 20. század végéig szorosan kötődött a mindennapi írásbeli kommunikációhoz, és levelezése során lényegében minden állampolgár találkozott vele. A Légrádyt felmentő ítélet végül 1949-ben emelkedett jogerőre, a művész pedig innentől kezdve zavartalanul folytathatta szakmai munkáját.¹²

Jelen esszé szerzője személyes véleménye szerint egy maradandó műveket létrehozó, alkalmazott művészeti alkotó, ha személyes életrajzából nem olvasható ki olyan motívum, amellyel az adott politikai rendszeren belül másnak személyesen ártott volna, nem ítéltethető el pusztán azért, mert a történelem által utólag konszenzuálisan negatív megítélésű politikai rendszer(ek)

¹² Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „Átítatva magyar levegővel”.

kormányzat(ai)ától fogadott el és teljesített szakmai, alkotóművészeti megbízásokat. A grafikus egyébként 1953-ban kapta egyik legnagyobb, nemzetközi művészeti elismerését az Aachenben rendezett „Madonna-bélyegek” kiállításon, ahol a „Patrona Hungariae” című bélyegtervéért a harmadik díjat nyerte el, és a nemzetközi bélyegtervezők is felfigyeltek a munkásságára.

Légrády Sándor a Rákosi-korszakban többek között az első ötéves terv céljait és eredményeit, illetve az iparosításra berendezkedő, szovjet mintájú kormányzat megrendelésére dolgozókat, úttörőket, szovjet katonákat, gyárépületeket, traktorokat ábrázoló bélyegeket, stílusa azonban ugyanaz maradt, mint a Horthy-korszakban, ugyanazt a letisztult, egyszerű, lényegre törően szép képeket megjelenítő technikát használta, az általa tervezett bélyegek pedig már messziről felismerhetők... Miként azt Legát Tibor kiemeli:

„Légrády legjelentősebb műveinek az 1938 és 1942 között készült bélyegeket tartják, a legismertebb alkotását azonban nem a posta rendelte meg. 1957-ben neki kellett megterveznie az új címert. Az soha nem fog kiderülni, hogy ez számára kényszer volt vagy megtiszteltetés. Az újabb keletű

visszaemlékezések szerint Légrádyt öt napra bezárták egy szobába, és csak akkor engedték ki, amikor elkészült. Beszéli azt is, hogy bosszantásból olyan címerterveket is rajzolt, amelyeken szerepelt az 1956-os évszám.”¹³

Később, 1977-ben, immár idősebb fejjel a művész az alábbi nyilatkozatot adta a Magyar Hírlap újságírójának a szocialista állami címer tervezésének körülményeiről:

„A címer megtervezése életem egyik legemlékezetesebb és legszebb feladata volt. Ez a megbízatás számomra nemcsak művészi, hanem politikai feladat is volt. A címernek tükröznie kellett valamit annak az országnak a hitvallásából, amelynek a felségjele. A címer az az alkotásom, amellyel a legtöbbet találkozom, és talán nem hat szerénytelenségnek, ha úgy érzem, hogy jól sikerült.”¹⁴

Akárhogyan is, a magyar állami címer 1957-es megtervezése mindenképpen Légrády Sándor bélyegtervező grafikus munkásságának egyik

¹³ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „Átítatva magyar levegővel”.

¹⁴ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „Átítatva magyar levegővel”.

kiemelkedő fontosságú pontja volt. A címer bélyegen történő megjelenítése ugyanis ösztönzőleg hatott a filatelistákra is, a bélyeggyűjtés pedig a korszak valóságos össznépi hobbijává vált. Aránylag olcsó és könnyen hozzáférhető volt, kis helyen elfért, a grafikai technikák és a színes nyomtatás elterjedése miatt pedig a bélyegek is egyre színesebbé, esztétikusabbá, látványosabbá váltak, és megindult a direkt gyűjtői célra forgalomba hozott bélyegek tervezése és gyártása is, profitorientált céllal.¹⁵ A Magyar Posta mellett a bélyeggyűjtői igényeket egyre inkább kiszolgált az erre szakosodott Állami Filatéliai Vállalat (ma már piaci alapon működő, elsősorban német tulajdonú Philatelia Hungarica Kft.) is, a bélyeggyűjtés pedig az 1960–70-es években Magyarországon virágkorát érte, a regisztrált bélyeggyűjtők száma több százezresre nőtt (ennyi volt ugyanis a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségének taglétszáma).¹⁶ Ennek a ténynek köszönhetően a bélyegtervező grafikusok is a korszak ünnepe

¹⁵ Vö. Vajda Endre: *A posta története*, Budapest, Közlekedési és Dokumentációs Vállalat, 1967.

¹⁶ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „Átítatva magyar levegővel”.

művészei közé kerültek, így Légrády Sándort is igen gyakran keresték meg a sajtó részéről, ő pedig lelkesen adott interjúkat. Ahogyan Legát Tibor ír az 1970-es években már idős művész tevékenységéről:

„Légrády időskorában is világszép bélyegeket tervezett, de nem csak történelmi témákban. Ő örököltette meg 1969-ben a holdra szállást, 1971-ben a vadászati világkiállítást, 1973-ban pedig baleset-elhárítási sorozatot rajzolt. De a nevéhez fűződik a Közlekedés című sorozat is, amelynek címletei a hatvanas-hetvenes évek szinte összes postai küldeményén ott díszlegtek.”¹⁷

Az idős művész egyébként ameddig tehetette, az 1970-es években fáradhatatlanul dolgozott – munkahelye végig az Állami Nyomda volt a Budai Várban, ahová egészen 74 éves koráig, még nyugdíjasként is bejárt szakmai munkát végezni. Utolsó, széles körben ismert bélyegterve, amelyből postaforgalmi bélyeg is lett, 1980-ban jelent meg, a Tihanyi Apátság alapítólevelének 925. évfordulójára. Ezek után az idős művész egészsége megrendült, több bélyeget már nem tervezett, és

¹⁷ Legát Tibor: *Légrády Sándor munkássága és a történelem* – „Átítatva magyar levégővel”.

végül 1987-ben, három évvel a magyarországi rendszerváltozás előtt, 81 éves korában hunyt el. Végő nyughelye a Farkasréti temetőben található.¹⁸

A jelentős bélyegtervező grafikusművész életrajzának vázlatos ismertetése után jelen esszé szerzője azon szomorú észrevételének ad hangot, hogy jelentősége ellenére Légrády Sándorról a halála óta, mely majdnem egybeesett a rendszerváltozás időszakával, tehát lényegében a magyarországi politikai rendszerváltozás óta viszonylag kevés írás, visszaemlékezés született, a bélyegtervező művész rendszerváltozás utáni recepciója tehát meglehetősen hiányos.

A nagyon közeli múltból Legát Tibor kulturális újságíró fentebb több helyütt idézett esszéje a legjelentékenyebb, nem tudományos igényű, de mégis magas szakmai színvonalú írás. Annyi persze kétségtelenül igaz, hogy Légrády Sándor arcképe a halála után két magyar állami postai emlékbélyegre/blokkra is felkerült (1993-ben és halálának századik évfordulója alkalmából, 2006-ban), halálának századik évfordulója alkalmából pedig, 2006-ban emlékkonferenciát is tartottak a

¹⁸ <https://cpa.oszk.hu/00000/00003/00030/adattar.html>

kiváló grafikusművész tiszteletére. Néhány írás ebben az időszakban, a 2000-res évek első felében született is a művészről és munkásságáról, azonban nem mondható, hogy ezek szélesebb közönséghez eljutottak volna.

A legemblematikusabb tanulmányok a közelebbi múltból Légrády Sándor életművéről talán a Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2006-os Évkönyvében kaptak helyet, amely egyébként az emlékkonferencián elhangzott előadások egy részének szerkesztett változatát is közölte.¹⁹ 2006-

¹⁹ Vö. Novotny Erzsébet: *Grafikus a nyomdában – Légrády Sándor*, In: Bartók, Ibolya (szerk.) Hírközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyv, Budapest, Hírközlési Múzeumi Alapítvány, 2006, 153–160.

Dr. Csáki György: *A művész és a megrendelő. Légrády Sándor és a Magyar Posta*, In: Bartók, Ibolya (szerk.) Hírközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyv, Budapest, Hírközlési Múzeumi Alapítvány, 2006, 147–151.

Vagyóczky Károly: *Néhány gondolat Légrády Sándor születésének 100. évfordulóján*, In: Bartók, Ibolya (szerk.) Hírközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyv, Budapest, Hírközlési Múzeumi Alapítvány, 2006, 161–163.

Angyal Erzsébet: *Egyéniség és konformizmus Légrády Sándor bélyegtervezői életművében*, In: Bartók, Ibolya (szerk.) Hírközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyv, Budapest, Hírközlési Múzeumi Alapítvány, 2006, 164–173.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Postamuzeum_Evkonyv_2006/?pg=0&layout=s, letöltés ideje: 2023. szeptember 22.

ban a Váci Művelődési Központban egy időszaki kiállítást is rendeztek *Az ismeretlen Légrády Sándor* címmel, ám ennek recepciója sem volt túl széleskörű.

Ami az interneten elérhető, tehát szükségszerűen újabb keletkezésű forrásokat, összefoglalókat illeti, a kutató kevés ilyennel találkozhat virtuális keresgélése során. A Wikipédia meglehetősen lakonikusan, szűkszavúan az alábbi szócikket tárja a mindenkori olvasó elé a kiemelkedő grafikus és festőművész életrajzáról:

„Légrády Sándor (Budapest, 1906. szeptember 13. – Budapest, 1987. június 15.) festő, ötvösművész, bélyegtervező. Minden idők egyik legnagyobb magyar bélyegtervezője volt, akinek tervei alapján közel 50 éven át (1932 és 1980 között) jelentek meg magyar bélyegek. Ő tervezte még a Magyar Népköztársaság új címerét, az úgynevezett Kádár-címet is 1957-ben. Az Iparművészeti Főiskola ötvös szakán tanult, majd a Fővárosi Iparrajz Iskola díszítőfestő osztályán az üvegfestőszak növendéke volt. 1929-ben lett az Állami Nyomda grafíkusa, ahol postabélyeg és általános értékpapír tervezéssel foglalkozott.

1932-ben jelent meg első ízben bélyege. E Szent Erzsébet-bélyegsorozat nemcsak pályája kezdetét jelentette, de mérföldkő volt a nyomda életében is, hiszen ezek a címletek készültek először a mélynyomásos technológia alkalmazásával. Ezt követően sorra kapta a tervezői megbízásokat, és a második világháború alatt is dolgozott, 1941-ben államtitkári kinevezést kapott.

Nevéhez kötődik többek között a Mátyás-templom kincseinek megmentése. 1948-ban kezdett újból bélyegtervezéssel foglalkozni. 1953-ban kapta egyik legnagyobb művészeti elismerését az Aachenben rendezett „Madonna bélyegek” kiállításon, ahol a „Patrona Hungariae” bélyegéért a harmadik díjat nyerte el.

Munkássága során közel 100 alkalmi és forgalmi bélyeget, bélyeg-sorozatot és blokkot tervezett a magyar történelem és kultúra kiemelkedő alakjairól, valamint jelentős eseményeiről. 74 éves koráig a Budai Várban működő Állami Nyomdában dolgozott, utolsó bélyegét 1980-ban készítette.

Születésének 100 évfordulójára a Magyar Posta emlékbélyeget bocsátott ki (2006).²⁰

²⁰

https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A9gr%C3%A1dy_S%C3%A1ndor, letöltés ideje: 2023. szeptember 21.

A Magyar Katolikus Lexikon ezt a már idézett rövid, bár bizonyos mértékben informatív, ugyanakkor fentebb már ismertetett pontatlanságokat is tartalmazó szócikket közli a 20. század talán legjelentékenyebb, mindenesetre legtermékenyebb magyar bélyegtervező grafikusáról:

„Légrády Sándor (Bp., 1906. márc. 12.-Bp., 1987. júl. 15.): grafikus, bélyegtervező. - Istók János szobrász fedezte föl s tanította rajzolni még el. iskolásként. 11 é. korában Walter Gida üvegfestő műhelyében inas. Magánúton végzett középsz. után az Iparműv. Főisk. ötvös szakán tanult, majd a Főv. Iparrajz Isk. díszítőfestő osztályán az üvegfestő szak mesternövendéke. 1923: részt vett az országos cserkész kiállításon, első képéért (Patrona Hungariae) legszebb festmény-díjat kapott. Több tucat cserkész zászlót tervezett. 1924: az „Áldoztató kelyhek” tervpályázaton 1. díjat nyert. 1927: meghívták az Orsz. Üvegfestő Műint. tervezőjének. 1931: az Áll. Nyomda grafikus, postabélyeg és áll. értékpapír tervezője. 1933: ~ tervezte a →Gödöllői Cserkész Világtalálkozó építményeit és bélyegeit, a Nemzetk. Eucharisztikus Kongressz. szabadtéri oltárait (Bazilika, Hősök tere), festette emléklapjait, plakátjait, képeslapsorozatait; a Szt István jubileumi bélyegsorral Buenos Airesben 1. díjat nyert. - XII. Pius p. számára

1940: infulát készített, melyet Pelletier Szt Mária Eufrázia szenttéavatása alkalmából a Jó Pásztor Nővérek rendeltek tőle. Horthy István kormányzó 25. é. jubileumára készített bélyege 1. díjat nyert. Addigi munkásságáért Iparműv. Ezüst érem kitüntetést, a kormányzótól Signum Laudist kapott. - 1941: kinevezték műv. államtitkárnak, a miniszterelnökségre, majd a nemzetvédelmi min-ba osztották be. Elhatározta, hogy megmenti a Mátyás-tp. mozgatható kincseit (a budai várban lakott). Az engedélyek beszerzése után mindent ládába csomagoltak, s ~ megtalálta a helyet, ahova el lehetett a kincseket rejteni. Megakadályozta, hogy a németek légvédelmi üteget telepítsenek a tp. mellé, s az oroszoktól teljes védettséget biztosító okiratot szerzett a tp. számára. A háború után minden hiánytalanul visszakerült a tp-ba (amiért 1982. IV. 16: a Katolikus Emléktár XXIII. János pápa-emlékéremmel jutalmazta). - 1945 közepén a népiügyszég vizsgálati fogságba helyezte a háború alatt készített munkái (plakátok) miatt. A fölmentő ítéletet a NOT 1949. VII: emelte jogerőre. 1948: a Boldogasszony évének és a Szt Jobb hazatérésének rendezvényeit tervezte és vez. az építéseket (bpi, esztergomi baz., Hősök tere, Máriaremete). Az 1953: Aachenban megrendezett „A világ Madonna-bélyegei” kiáll-on Erdélyi Madonna bélyegével 3. díjat nyert (Raffaello Sixtusi Madonnája és a Michelangelo Pietája reprod után). 1965-66: tanulmányutat tett

Amerikában, közben oltárképeket festett (New York, Detroit).

M: Üvegablakok: 1926: Gellérthegy, Sziklakápolna, 3 db; zsidó gimn., 73 bibliai tört., a háborúban megsemmisültek.

- 1927: 12 sztkép, Rákócziánum; Kálvin téri ref. tp. -

1928: zsidó múz., 16 ószi-jelenet. - 1933(?): Bosnyák téri plébtp., rózsablak. - Ötvösmunkák: 1923: ezüst és

elefántcsont kehely. - 1934: Hidy László Rómába vitt

„Giustizia per Ungheria” hegedűjének ezüst díszítése és díszdoboz. - 1937: Szt István kir. és Patrona Hungariae relief. - 1967: Mátyás-tp., Patrona Hungariae relief. - Az

1950-es években megmentett Szt Simeon koporsót (a zágrábinak pontos, egyetlen másolata) a Mátyás-tp-nak

ajándékozta. - Textíliák: 1927: Szt Imre-kazula (hátdalán Szt Imre, elöl Árpád-házi címerek fehér selyem

hímzéssel; Madarász István pp-bőz került Kassára). - 1948: a Szt Jobb ereklyetartó takarójának tervezése és

kivitelezése. - Bélyegek: Közel 100 (3-10 db-ból álló) sorozatot tervezett, forgalomba kb. 10 mill. került. 1947:

készítette az első kisgazda-bélyeget. 1949: a felrobbantott Lánchíd újjáépítésére följánlotta, hogy 50 Ft névértékű

bélyeget készít, melynek forgalmazásából fedezni tudták a

költségeket. - 1949. X: a M. Posta fölkerésére készítette az „ötéves terv” bélyegsorozatot.”²¹

Nikodém Gabriella és Szabó Jenő, a Bélyegmúzeum szakértő muzeológusai *A magyar bélyeg története* című, hiánypótló, először 2010-ban megjelent magyar filatéliatörténeti monográfiájukban Légrády Sándornak ugyancsak egész kis fejezetet szentelnek a legnagyobb magyar bélyegtervező grafikusok sorában, és találóan, értő módon az alábbiakat írják a mesterről:

„A hatalmas ívű pálya a káprázatos művészi tehetségen kívül annak is köszönhető, hogy megértette, elfogadta az alkalmazott grafikus hivatás támasztotta követelményeket, másrészt mindig nyitott maradt az újra, akár a modern nyomdatechnika felől, akár a művészeti irányzatok felől fújtak friss szelek.

Bélyegtervei önmagukban is kiváló műalkotások, amelyekben a grafikus-festőművészi látásmód és technikai tudás, valamint az ötvösmunkák plasztikus volta egyaránt szembeötlők.

²¹ <http://lexikon.katolikus.hu/L/L%C3%A9gr%C3%A1dy.html>,
letöltés ideje: 2023. szeptember 20.

A motívumok gazdagsága jelzi, szinte bármilyen téma lényegét meg tudta ragadni, és át tudta ültetni bélyegméretre. Ezért kérték fel portrék, szimbólumok, tájak, épületek, évfordulás események ábrázolására, nemegyszer pályázat nélkül kapva megbízást, annyira bíztak képességeiben a postai vezetők.

Politikai, kulturális, művészeti és sportesemények, tudományos és közlekedési témák, a filatelisták és a hétköznapi gyűjtők új kedvence, az úrkutatás egyaránt előfordult az életműben.²²

Mindezek mellett a Szent Kereszt ökumenikus keresztény újság lapjain továbbá 2009-ben látott napvilágot egy megemlékező írás Gréczi László tollából, amely szerint ebben az időben Légrády Sándor fia, Légrády Csobán Ákos ápolta jelentős képzőművész édesapja emlékét. A művész fia ekkor a sajtónak a következőképpen nyilatkozott, mikor az interjú készítője felvetette, hogy bár Légrády Sándor korának ismert és elismert képzőművésze volt, méltatlan módon mégsem részesült sem Munkácsy-, sem pedig Kossuth-díjban, a két legrangosabb állami elismerésben:

²² Nikodém Gabriella–Szabó Jenő: A magyar bélyeg története. Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 182–183.

„Édesapám dolgozott. Nem volt ideje azon rágódni, hogy már megint lemaradt a kitüntettek listájáról, helyette a munkái beszélnek. Remélem, talán postomus díjra érdemesként az utókor még elismeri munkásságát. Igaz, hogy talán a világon nincs olyan grafikus, aki száz körüli bélyegsört tervezett volna. Születésének 100. év-fordulójára a Magyar Posta Zrt. alkalmi bélyeg kibocsátásával emlékezett meg róla, melyet Varga Pál tervezőművész készített.”²³

Mindezzel együtt, a Légrády-recepció vázlatosan fentebb ismertetett állomásaival sem mondható el, legalábbis jelen esszé szerzője szerint, hogy Légrády Sándor, a 20-ik század talán legjelentősebb magyar bélyegtervező grafikusát manapság az a művészettörténeti elismerés övezné, amelyet minden bizonnyal megérdemel.

Jelen szerény munka tehát három rövid, elektronikus filatéliai forráskiadvány formájában arra vállalkozik, hogy legalább a kiemelkedő grafikus által tervezett magyarországi, postai forgalomban megjelent mintegy 400 bélyeget összegyűjtse és

²³ Gréczi László: *Tisztelegés Légrády Sándor előtt*, Szent Kereszt, 2006/5–6, 19–21.

https://www.szentkereszt.net/pluginAppObj/pluginAppObj_46_01/szentker2009.5-6-Takacs_Bence_compressed.pdf, letöltés ideje: 2023. szeptember 20.

bemutassa, lehetőleg a teljesség igényével. A bélyegek képét filatéliai forrásdokumentumokként keletkezésük/kiadásuk kronológiai sorrendjében közöljük, és elsősorban a legfrissebb kiadású magyar bélyegkatalógus²⁴ tartalmára, illetve a német kiadású, rangos nemzetközi Michel bélyegkatalógus folyamatosan frissített adatbázisára támaszkodunk.²⁵

A nonprofit módon, kutatást segítő, tudományos ismeretterjesztő és közművelődési céllal itt közölt bélyegfotográfiák jó része a Michel bélyegkatalógus adatbázisából, kisebb részben pedig magyar internetes forrásokból, illetve a történet-sz-muzeológus szerző magángyűjteményéből származik. A bélyegeknél a nemzetközi kontextusba helyezhetőség kedvéért mindig a Michel-katalógusszámokat adtuk meg, melyek egyébként eltérnek a hazai kiadású bélyegkatalógus tételszámaiktól, ám párhuzamosan abban is minden bélyeg mellett ott szerepelnek...

²⁴ *A magyar bélyegek katalógusa 2023. 64. bővített kiadás*, főszerk. Bölcskei Imréné, Budapest, Philatelica Hungarica Kft., 2023.

²⁵ <https://www.briefmarken.de/datenbank/>, letöltés ideje: 2023. szeptember 20.

FILATÉLIAI FORRÁSOK
A LÉGRÁDY SÁNDOR ÁLTAL
TERVEZETT ÉS KIADOTT
MAGYAR POSTABÉLYEGEK,
1932–1945

Szent Erzsébet-sorozat

(4 érték, kettő-kettő azonos grafikával, csak a két eltérő grafikát közöljük)

1932

Michel-katalógusszám: 480–481

Névérték: 10 és 20 fillér

Michel-katalógusszám: 482–483

Névérték: 32 és 40 fillér

Arcképek I. sorozat

(14 érték)

1932/1937.

Ábrázolt személy: Madách Imre

Michel-katalógusszám: 489

Ábrázolt személy: Arany János

Michel-katalógusszám: 490

Ábrázolt személy: Semmelweis Ignác

Michel-katalógusszám: 491

Ábrázolt személy: Eötvös Loránd

Michel-katalógusszám: 492

Ábrázolt személy: Széchenyi István

Michel-katalógusszám: 493

Ábrázolt személy: Deák Ferenc

Katalógusszám: 494

Ábrázolt személy: Liszt Ferenc

Michel-katalógusszám: 495

Ábrázolt személy: Kossuth Lajos

Michel-katalógusszám: 496

Ábrázolt személy: Tisza István

Michel-katalógusszám: 497

Ábrázolt személy: Munkácsy Mihály

Michel-katalógusszám: 498

Ábrázolt személy: Kőrösi Csoma Sándor

Michel-katalógusszám: 499

Ábrázolt személy: Bolyai Farkas

Michel-katalógusszám: 500

Névérték: 70 fillér

Cserkész-világtalálkozó

(5 érték azonos grafikával, csak az elsőt közöljük),
1933

Michel-katalógusszám: 511–515

Névértékek: 10, 16, 20, 32, 40 fillér

II. Rákóczi Ferenc-sorozat

(5 érték)

1935

Michel-katalógusszámok: 517–521

Névérték: 10, 16, 20, 32, 40 fillér

Pázmány Péter-sorozat

(6 érték, 3 Légrády Sándor munkája, 2 x 3 azonos grafikát tartalmazó bélyeg, csak az egyiket közöljük)

1935

Michel-katalógusszámok: 523, 526, 527

Névérték: 10, 32, 40 fillér

Repülő III. sorozat

(10 érték, 3 + 4 + 3 azonos grafikát tartalmazó
bélyeg, csak a különböző grafikákat tartalmazó
bélyegek első változatát közöljük)

1936

Michel-katalógusszámok: 528–530

Névérték: 10, 20, 36 fillér

Michel-katalógusszám: 531–534

Névérték: 40, 52, 60, 80 fillér

Michel-katalógusszám: 535–537

Névérték: 1, 2, 5 pengő

Budavár-sorozat

(5 érték, az első és az utolsó kettő azonos grafikát tartalmaz)

1936

Michel-katalógusszám: 538–542

Szent István III. sorozat

(14 érték)

1938

Michel-katalógusszám: 551

Michel-katalógusszám: 552

Michel-katalógusszám: 553

Michel-katalógusszám: 554

Michel-katalógusszám: 555

Michel-katalógusszám: 556

Michel-katalógusszám: 557

Michel-katalógusszám: 558

Michel-katalógusszám: 560

Michel-katalógusszám: 561

Michel-katalógusszám: 562

Michel-katalógusszám: 563

Michel-katalógusszám: 564

Országos Magyar Bélyegkiállítás blokk

1938

Michel-katalógusszám: Bl. 2

**Hazatérés – a Felvidék Magyarországhoz való
visszacsatolása alkalmából**

(2 érték)

1938

Michel-katalógusszám: 591

Michel-katalógusszám: 592

Templom I. sorozat

(14 érték, az első hét bélyeg ugyanazt a grafikát tartalmazza eltérő színben)

Michel-katalógusszám: 598–604

Névérték: 1, 2, 4, 5, 6, 10, 16 fillér

Michel-katalógusszám: 605

Michel-katalógusszám: 606

Michel-katalógusszám: 607

Michel-katalógusszám: 608

Michel-katalógusszám: 609

Michel-katalógusszám: 610

Michel-katalógusszám: 611

Pax-Ting

A gödöllői első leánycserkész-világtoborzás
emlékére

(4 érték)

1939

Michel-katalógusszám: 612

Michel-katalógusszám: 613

Michel-katalógusszám: 614

Michel-katalógusszám: 615

Protestáns sorozat

(5 érték)

1939

Michel-katalógusszám: 616

Michel-katalógusszám: 617

Michel-katalógusszám: 618

Michel-katalógusszám: 619

Michel-katalógusszám: 620

Bethlen-blokkpár

(2 érték)

1939

Michel-katalógusszám: 621

Michel-katalógusszám: 622

Repülő Alap I. sorozat

(3 érték)

1940

Michel-katalógusszám: 623

Michel-katalógusszám: 624

Michel-katalógusszám: 625

**Horthy Miklós kormányzó regnálásának 20.
évfordulója**

(3 érték)

1940

Michel-katalógusszám: 626

Michel-katalógusszám: 627

Michel-katalógusszám: 628

Árvíz blokk

1940

Michel-katalógusszám: Bl. 7

Árvíz

(3 érték azonos grafikával, különböző színekben)

1940

Névérték: 10 + 2, 20 + 4, 20 + 50 fillér

Michel-katalógusszám: 629–631

Kelet visszatér

1940

Michel-katalógusszám: 638

Erdélyért

(3 érték)

1940

Michel-katalógusszám: 640

Michel-katalógusszám: 641

Michel-katalógusszám: 642

Repülő Alap II. sorozat

1941

(4 érték)

Michel-katalógusszám: 651

Michel-katalógusszám: 652

Michel-katalógusszám: 653

Michel-katalógusszám: 654

Dél visszátér

(2 érték)

1941

Michel-katalógusszám: 655

Michel-katalógusszám: 656

Kormányzói arcképsor

(3 érték, Márton Ferencel közös tervezés)

1941

Michel-katalógusszám: 657–659

Kossuth Lajos

(4 érték, a 20 és a 30 filléres bélyegek Légrády Sándor, a másik két érték Gönczi Tíbor tervei alapján készültek)

Michel-katalógusszám: 746

Michel-katalógusszám: 747

Bajcsy-Zsilinszky Endre

1945

Michel-katalógusszám: 773

Légrády Sándor (1906–1987) kétségtelenül a 20. század egyik legkiemelkedőbb, de legalábbis legismertebb és legtermékenyebb bélyegtervező grafikusa volt, akinek művészi életpályája során az a tehetség és szerencse adatott meg, hogy egymást váltó, és egymással szöges ellentétben álló politikai rendszerek közepette is szinte zavartalanul alkothatott. Pályáját ugyanis még életkora és születési ideje okán a Horthy-korszakban kezdte, 1945 után, a kialakuló kormányzat, a totalitárius kommunista állam fennállása alatt, a Rákosi-rendszerben is tovább dolgozhatott, majd az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését és megtorlását követő, valamivel emberségesebb, konszolidált szocializmus keretei között, a Kádár-korszakban is folytathatta alkotómunkáját. Első bélyegterve 1932-ben jelent meg magyar postai bélyegen, az utolsó pedig 1980-ban. Mivel bélyegtervező grafikus munkája mellett festőművész is volt, illetve iparművészeti munkákat is vállalt, valamint külföldi megbízásokra is tervezett bélyegeket, teljes munkásságát feltárni hatalmas, ha nem is lehetetlen feladat. Itt és most azonban az 1932 és 1980 között tervezett, postai forgalomba került, sok ember által ismert, használt és kedvelt postabélyegekre koncentrálunk. A jelen rövid filatéliai forráskiadás/katalógusvázlat célja, hogy lehetőleg a teljesség igényével közreadja a Légrády Sándor által tervezett, postai forgalomba került magyar bélyegeket, és a művész bélyegtervezői pályáját három, elsősorban politikatörténeti cezúrák, rendszerváltások mentén értelmezhető szakaszra osztja: az 1932 és 1945 közötti, az 1945 és 1956 közötti, valamint az 1956 és 1980 közötti periódusokra.